

administracji, którą wprowadzono następnie na całe terytorium Prus. Podkreśla to również sam autor, stwierdzając, że litewska część Prus Wschodnich stanowiła teren doświadczalny dla reform w administracji⁴. Rzeczą charakterystyczną, potwierdzającą słuszność wywodów autora, jest fakt, iż również projekty reorganizacji domen rozpoczęły się w polskim urzędzie domen Olecko, jednakże bez powodzenia, z uwagi na jego stosunkowo gęste zasiedlenie, tak że znowu rozpoczęto je przeprowadzać w litewskiej części. W styczniu 1723 r. połączono w Prusach Wschodnich kamery i komisariaty a w miesiąc później powołano do życia dwie kamery wojenno-ekonomiczne i domen królewskich. W tym też czasie określono kompetencje kamer i rejenci, wprowadzono podział Prus Wschodnich na 11 okręgów podatkowych, zwanych później inspekcjami podatkowymi i 15 okręgów powiatowych. Nie analizujemy tu szczegółowo dalszych fragmentów książki, część ustrojową uważamy za najbardziej wartościową z całej pracy Fr. Terveena.

JAN WĄSICKI (Poznań)

Prameny k dějinám státu a práva v Československu (Chrestomatie), cz. II, do českého stavovského povstání v r. 1618 przygotowali M. Doležal, K. Malý i Vaněček, Učební texty vysokých škol, Karlova universita v Praze, Fakulta právnická, Praha 1959.

W dwa lata po ukazaniu się pierwszej części wyboru źródeł do dziejów państwa i prawa w Czechosłowacji wyszła część II, obejmująca materiały od początku XV w. do 1618 r., tj. do czeskiego powstania stanowego przeciw Habsburgom. I ta część również ukazała się pod redakcją prof. Wacława Vaněčka, przy współudziale jego asystentów i uczniów. Opracowana została według podobnych zasad co i część pierwsza. Nie będę więc powtarzać wszystkich moich spostrzeżeń, które poczyniłem przy okazji omawiania części I¹.

I w tym tomie, tam gdzie istniała potrzeba, podawano tekst oryginalnego tekstu łacińskiego i równoległe tłumaczenie na język czeski. I tu również w tekst wplecione są współczesne ilustracje, jedna przedstawiająca pełne posiedzenie sądu ziemskiego z 1564 r., druga posiedzenie sądu Starego Miasta praskiego według drzeworytu z 1579 r., trzecia przedstawiająca pierwszą stronę praw miejskich Królestwa Czeskiego z 1579 r., czwarta wreszcie pokazująca pewne czynności z sądów granicznych. Pomysł ten mógłby być oczywiście nawet nieco więcej rozbudowany. Część ta zawiera teksty prawne zarówno z terenu Czech, jak i Słowacji, tekstów jednak z terenów słowackich jest mniej np. wyjątki z księgi prawnej Żyliny, tzw. *articuli de officio palatinatus* z 1485 r., uchwała sejmu węgierskiego z 1514 r. przeciw powstaniu chłopskiemu, wyjątki z tzw. *Tripartitum* z 1514 r., dokumenty dotyczące powstania górników słowackich z 1525/6 r. Sytuacja ta jednak nie może dziwić, gdyż Słowacja stanowiła wówczas część państwa węgierskiego i wybór mógłby łatwo zmienić się w wybór praw węgierskich. Selekcja poszła więc słusznie po drodze przytaczania tylko źródeł prawnych regionalnych, dotyczących wyraźnie Słowacji.

⁴ Immer mehr war ja aus dem Retablisementswerk geradezu ein Versuchsunternehmen und eine Schule für Verwaltungsarbeiten geworden. So wirkten die Erfahrungen und die Ergebnisse der Arbeit im Preussisch-Litauen auf die Zentralverwaltung zurück —", s. 44.

¹ Por. moją recenzję części I w CPH, t. XI, z. 1, 1959, s. 224—226.

Wybór na początku zawiera wiele tekstów odnoszących się do czasów husyckich podaje dalej wiele źródeł odnoszących się do prawa miejskiego i prawa sądowego w ogólności. Stanowi on bogaty zbiór materiałów, odnoszących się zarówno do wsi, jak i miast; zagadnienia społeczne np. walki klasowej zaznaczają się w nim na czystym materiale prawnym. Poziom przygotowania, oprawa edytorska (wstępy edytorskie, bibliografia) są podobne jak w części pierwszej i stoją na wysokim poziomie.

Mimo woli znów nasuwa się porównanie z niezadowolającym stanem polskiego wyboru źródeł do historii państwa i prawa polskiego tak co do metody edytorskiej, jak i obszerności wyboru. Wystarczy powiedzieć, że okres zawarty w czechosłowackim wyborze liczącym 274 stron, w polskim wyborze J. Sawickiego wyczerpany jest na 103 stronach. Dysproporcja jest podobnie rażąca jak i w I części. W całości, licząc obie części, historycy państwa i prawa w Czechosłowacji dysponują dziś dla okresów swej historii do 1618 r., wyborem źródeł liczącym 530 stron, podczas gdy wybór polski dla tych samych czasów zamyka się na tylko 185 stronach.

W ten sposób w części II źródeł do historii państwa i prawa w Czechosłowacji wydziały prawne tego kraju zyskały poważną pomoc w nauczaniu i wzbogacenie zasobu do ćwiczeń. Pozwoli on na dalsze podnoszenie kultury prawniczej wśród studentów.

ZDZISŁAW KACZMARCZYK (Poznań)

Stanisław B o r o w s k i, *Maciejowskiana. Materiały do biografii Wacława Aleksandra Maciejowskiego*, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Śląskie prace bibliograficzne i bibliotekoznawcze, t. 6, Wrocław 1959, s. 109.

Książka składa się z następujących rozdziałów: I. Prace, II. Korespondencja, III. Archiwalia, IV. Prace o W. A. Maciejowskim, wreszcie spis podobizn. Całość zamykają indeksy tytułów dzieł, rzeczowy i osobowy. Jest to dzieło wydane pośmiertnie, przy tym autor nie zdążył go wykończyć. Stąd nie jest ono pełne, co prof. W. Hejnosz zaznacza w przedmowie. Wszakże zebrane informacje są tak obfite, że sylwetka Maciejowskiego występuje z dużą plastyką.

W. A. Maciejowski urodził się w 1793 r. Nie znamy wszakże miejsca jego urodzenia: według I. T. Baranowskiego był nim Śląsk Cieszyński (nr 670), zdaniem Br. Chlebowskiego — Suwalszczyzna nr 684. Zmarł w Warszawie w 1883 r. (nr 648), pochowany został na Powązkach (s. 95, nr 8). Zestawiona bibliografia nie informuje o wczesnym okresie życia Maciejowskiego. W latach 1811—1812 pracował w szkole pijarów w Piotrkowie (nr 603), potem studiował na uniwersytetach krakowskim, wrocławskim, berlińskim i w Getyndze (1813—1818, nr 571—578). Był profesorem w Szkole Departamentalnej w Płocku w 1816 r. (nr 591—592), w liceum w Warszawie (1818 r.), miał zajęcia w Instytucie Pedagogicznym (nr 596). W 1830 r. został profesorem Uniwersytetu Warszawskiego, wreszcie pełnił funkcję sędziego Trybunału Cywilnego (nr 600). Należał do różnych komisji i rad. Był podobno księdzem katolickim (nr 673), żonaty z Teklą (nr 233), należał do loży Bogini Eleusis (nr 673). W Heroldii Królestwa Polskiego uzyskał szlachectwo dziedziczne (nr 554). Dzierżawił wieś państwową Mazewo (nr 562), starał się o jej nabycie, jak też i o pożyczkę rządową na nabycie wsi Miroszewice (nr 565).

Działalność naukową rozpoczął artykułami o dawnych drukarzach krakowskich (nr 1); w Getyndze doktoryzował się z historii prawa rzymskiego (nr 2—3). W Warszawie w 1820 r. wydaje *Principia iuris Romani*, za co został ukarany aresztem (nr 4).